

Kapitalistická anarchia nevydrží naveky

Hilaire Belloc

12. januára 2021 ✚ *História*

pokračovanie III. časti – O nestabilite kapitalizmu a rôznych riešeniach tejto instability

V dnešnom kapitalistickom svete pôsobia tri prvky, s rozličnými cieľmi, ktoré však spoločne pracujú na nástupe otrockého štátu. Sú to teoretickí socialistickí reformátori, ktorí bojujú cestou najmenšieho odporu, sú to praktickí reformátori, ktorí pôsobia len v medziach svojho obmedzeného rozhľadu a sú to veľké proletárske davy, ktorých sa má tá zmena dotýkať najviac. Proletári sú materiál, na ktorom bude dielo reformy štátu uskutočnené.

1) Som presvedčený, že ľudia ktorí bojujú za zavedenie kolektivismu (socializmu), ako riešenia neporiadkov kapitalizmu, v skutočnosti pripravujú cestu otrockému štátu. Dnešné socialistické hnutie sa skladá z dvojakých ľudí:

a) socialistov, ktorí chápu štátne vlastníctvo všetkých výrobných prostriedkov a následnú nútenú prácu, ktorú štát bude vymáhať, za jediné uskutočniteľné riešenie sociálnych problémov, ktoré dnes máme

b) socialistov, ktorí zbožňujú kolektivistický ideál sám o sebe a usilujú o jeho realizáciu nie preto, že tým odstránia kapitalizmus, ale preto, že považujú kolektivistické usporiadanie spoločnosti za dokonalé a chcú aby pôdu, kapitál a vlastne všetko v štáte mali v rukách všemohúci štátni úradníci, ktorí budú dohliadať na ich využitie a budú ľudí chrániť pred dôsledkami ich nevedomosti, zaostalosti, neresti a hlúposti.

Prvý typ socialistov bude usilovať o to, aby štát prevzal moc nad všetkým kapitálom. To sa však dá len ťažko dosiahnuť, lebo terajší vlastníci sa tomu budú brániť a bráni tomu aj inštinkt súkromného vlastníctva. Okrem toho je realizácia vyvlastnenia, či cez vykúpenie alebo iným „legálnym“ spôsobom nesmierne náročná a nedá sa urobiť bez konfiškácie, ktorá sa dá vykonať len násilím. A keďže tento socialista vie, že problémy kapitalizmu spôsobilo spojenie obmedzeného vlastníctva kapitálu a všeobecná sloboda, skúsi nejako obmedziť túto politickú slobodu. Urobí s kapitalistom dohodu.

Ponechá mu (dočasne, ale možno aj natrvalo) kapitál, na oplátku však bude žiadať od kapitalistu záväzky, ktoré zaistia proletárovi stabilnejší a lepší život. Proletár však za to bude musieť zaplatiť veľkou časťou svojej slobody. Za garantovaný minimálny príjem, poistenie, penziu a iné sociálne istoty zaplatí de facto nútenou prácou pre kapitalistu. Túto nútenú prácu mu uloží skrze pracovné a sociálne zákony štát, vedený takýmto socialistickým reformátorom. Ten zaistí kapitalistom moc nad kapitálom, proletárom otvorí cestu k lepším sociálnym pomerom. Všetky tieto socialistické požiadavky (minimálny príjem, istoty, bezpečnosť) sa dajú s otrockým štátom ľahučko zmieriť.

Kapitalistický štát sa s malou námahou bude môcť prerobiť na štát otrocký a z kapitalistov sa stanú otrokári. A hoci konečným cieľom takéhoto socialistu bolo štátne vlastníctvo kapitálu, okamžitým motorom a pohnútkou k reformám je zlé postavenie a neistota proletára. A ak sa dokončí premena na otrocký štát,

v ktorom bude niekdajší proletár a terajší otrok zahrnutý istotou, stabilitou a dostatkom prostriedkov na živobytie, kapitalizmus bude zničený a štátne vlastníctvo kapitálu ani nebude potrebné (pozn. red. – porovnajte si to s politickými agendami dnešných socialistických strán. Vidíte tú paralelu?).

Takto sa socialista, ktorého motiváciou je dobro pre proletárov, nechá odľákať od kolektivistickej vízie spoločnosti k spoločnosti, v ktorej budú masy nútene pracovať pre malú skupinku slobodných vlastníkov, ale nebudú trpieť negatívami, ako neistota a bieda. Budú však musieť obetovať svoju slobodu. Na prvý pohľad si to možno ani neuvedomia, ale budú z nich skutoční otroci.

Druhý typ socialistického reformátora nie je rozhorčený vykorisťovaním a biedou nemajetných. Jeho cieľom je spoločnosť, vybudovaná a organizovaná ako stroj, kde bude všetko jednotné, uniformované a rovnaké. Rovnakí ľudia, rovnaké názory, rovnaké idey, všetko presne určené, naplánované a zariadené. Aj on by potreboval, aby hneď v úvode jeho reformy spoločnosti bol všetok majetok a kapitál skonfiškovaný štátom. Ale v praxi je to pre neho, pre úradníka a počtára ešte ťažšie, ako pre reformátora, ktorého ženie hnev nad sociálnou nespravodlivosťou.

Ale aj on sa dokáže bez násilného vyvlastňovania zaobísť. Čo bude treba spraviť, je všetko spočítať. Treba registrovať proletárov, registrovať kapitalistov, vydať zákony, aby majetní prispievali na hmotné zabezpečenie proletariátu a dať proletárom dohľad nad plnením týchto zákonov. Takýto socialista nebude vidieť taký stav ako otrocký, bude to skôr považovať za alternatívu ku kolektivismu. Bude vydávať zákony a nariadenia, ako riadiť, regulovať a cvičiť hore dolu s proletariátom, bez toho, aby ten čo len zavadil o nejaké vlastníctvo a bez toho, aby sa reforma dotkla kapitalistických výsad. On si otrocký štát pomaly privlastnil a jeho zrodenie víta, lebo predvída svoju moc nad ním.

2) Dnes má najväčší vplyv praktický reformátor, ktorý sa sám za socialistu nepovažuje. Praktik sa nezaplieta do ideologických a teoretických sporov. Pragmaticky argumentuje tým, že jeho návrhy fungujú. Praktik pri svojej aktivite sociálneho reformátora trpí tým, čím trpí praktik a empirik v každom odvetví ľudskej činnosti. Na jednej strane nedokáže definovať svoje vlastné zásady a princípy, a na druhej, nedokáže vidieť vzdialenejšie dôsledky svojich činov. Obe tieto slabiny pochádzajú zo žalostnej neschopnosti uvažovať, ktorá sprevádza empirikov a pragmatikov odjakživa.

Ale aj on má svoje zásady a princípy a sú to tie, ktoré majú ľudia, ktorým pri diele sociálnej reformy podlieha. Aj jemu sú neistota a nedostatok prostriedkov na živobytie neznesiteľné. A ak socialistu, ktorý vie definovať svoje ideologické východiská, realita od jeho kolektivistického ideálu odviedla k otrockému štátu, urobí to oveľa skôr s pragmatikom. Praktik je zdesený, keď vidí, že prostriedky včera dané proletárovi on dnes prejedol a zajtra zasa hladuje. Je zdesený, keď vidí, že proletár plodí deti, ktoré budú zasa proletári. Je pohoršený neschopnosťou proletára samostatne sa pozdvihnúť z biedy. Preto pomaly a neodbytné, tú kúsok, tam kúsok, oberá proletára o slobodu, zákonmi, nariadeniami, vyhláškami, aby mu zabránil zotrvať v biede a aby ho priviedol ku vzdelaniu, ku kultúre, istote a stabilite. Čuduje sa doktrinárom, ktorí označujú jeho činnosť za zotročovanie. Sám by praktik nedosiahol nič, iba ak bezbrehú anarchiu. Nešťastnou náhodou však nie je ponechaný len na seba, ale má pomoc v oveľa mocnejších a lepšie pripravených, ktorí ho len, ako užitočného idiota, zneužívajú na uskutočnenie reformy spoločnosti.

3) A čo milióny tých, na ktorých bude reforma uskutočnená? Nebudú sa svojmu zotročeniu brániť? Masy v kapitalistickom štáte sú proletárske. V každom štáte je ten pomer iný a mení sa v čase, musí ich však byť toľko, aby vtlačili štátu charakter, ktorý ho umožní volať kapitalistickým. Ako sme už ukázali, kapitalizmus je prechodný stav a väčšina z proletárov to inštinktívne vie. Pamätajú, aspoň z rozprávania, časy, keď ich otcovia niečo mali a vlastnili a boli hospodársky slobodní. Silu tejto tradície musíme brať do úvahy. Dnešný proletariát však kontakt s touto tradíciou stále viac stráca, takmer vôbec sa nesnaží k hospodárskej slobode dostať a na vlastníkov kapitálu sa díva ako na privilegovanú vrstvu, ktorú možno nenávidieť, závidieť jej, ktorej postavenie je výsledkom nemorálneho ožobračovania slabých, ale ktorú nakoniec treba poslúchať.

Tiež treba zobrať do úvahy fakt, že aj dnes sa šikovnejší alebo bezohľadnejší dokážu vymaniť zo stavu proletárskeho a dostať sa k moci nad kapitálom. Ale v masovom povedomí sú to len výnimky, ktoré potvrdzujú pravidlo, že oslobodiť sa z proletárskeho stavu nie je možné a všeobecne tak vládne rezignácia.

Tretí faktor je hlad bezmocných a vydedených po istote, dostatku a bezpečí. Tento hlad je tak obrovský, že ak by dnes niekto ponúkal doživotné pracovné zmluvy, ktoré by zaistili pracujúcemu istotu a hmotné zabezpečenie a žiadali by obetovať za to slobodu a pristúpiť na doživotnú pracovnú povinnosť úmernú schopnostiam a kapacite, koľko ľudí by prijalo? Koľko rodín by dalo prednosť svojej slobode, naplnenej neistotou pred egyptským otroctvom s hrncom plným mäsa? Nikto nevie koľko, ale nebolo by ich veľa. Taká zmluva na celý život, bez možnosti vypovedania by zaviedla otrocký stav a väčšina proletárov by ju privítala ako dobrodenie.

Čoho sa proletár dnes navyiac bojí? Prepustenia z práce, po ktorom prichádza bieda a hlad. Zoberte si ktorýkoľvek dnešný zákon a slovo zamestnanec nahraďte slovom nevoľník a zamestnávateľ slovom pán. Vyvolá to vzburu. Vyhláste zákonom otroctvo a vyvolá to vzburu. Keď sa ale kládli základy dnešného stavu, ktorý k otroctvu nutne vedie, nikto sa nebúril, naopak zamestnanci boli radi a vítali to ako zlepšenie pomerov.

Môžete namietat, že z týchto teoretických dôvodov nemožno spraviť záver, že príchod otrockého štátu je istý. Nemožno, kým sa nám jeho príchod neukáže. V dnešnom Anglicku nie je otrocký štát hrozba, ale je to niečo, čo už prakticky existuje. Základný kameň je položený, hranice sú narysované. Svedčí o tom jednak skutočnosť, že prijímané zákony vystavujú proletariát otrockým pomerom a že kapitalista nie je vyvlastňovaný, ale naopak, je vo svojej moci posilňovaný.

Niektorí vidia počiatky otrockého štátu v obmedzeniach a reguláciách uvalených na kapitalistov v prospech robotníkov. Ale to je omyl. Ani tie zákony, ktoré v praxi platia len pre chudáka, ale nie pre bohatého, automaticky nie sú otrockými.

Príkladom prvého otrockého zákona v našom zákonníku je zákon o zamestnávateľovej zodpovednosti. Od nepamäti všade platila rozumná právna zásada, že ak občan B podľa slobodne uzatvorenej zmluvy pracuje pre občana A a pri svojej práci spôsobí škodu občanovi C, tak zodpovedný nie je pôvodca škody, ale ten, ktorý tú prácu objednal/nariadil, teda občan A. To je zrejmé. Ak však pri tejto práci občan B spôsobí škodu sám sebe, vtedy podľa starého a rozumného princípu občan A nemal povinnosť mu škodu nijako uhradiť. Pretože B bol slobodný a zmluvu uzavrel s vedomím rizika. Odmena, ktorá mu podľa zmluvy patrila, bola na základe jeho súhlasu dostatočná, aby pokryla aj riziko pre neho samotného.

Nový zákon však hovorí, že B má právo od A dostať aj kompenzáciu svojej škody. Opačné právo neexistuje. Ak A utrpí škodu, nemá právo od B vyžadovať kompenzáciu, pokiaľ tú škodu nespôsobil B nedbalosťou alebo zámerne. Teda vidíme zákon, ktorý je postavený na rozdiel medzi zamestnaným a zamestnávateľom. Ten zákon hovorí zamestnancovi: „Nemáš slobodu uzavrieť zmluvu so všetkými jej dôsledkami! Si robotník, si podriadený a tento stav ukladá obmedzenie – nemôžeš byť rovnocennou zmluvnou stranou.“ Táto zásada sa ženie ešte ďalej, keď robí zamestnávateľa zodpovedného za úraz, ktorý spôsobí jeden zamestnanec druhému – pokiaľ nebol zámerný alebo s nedbalosti. Z toho plynie, že A má zvláštne povinnosti nie preto, že je občan, ale preto, že je viac, je zamestnávateľ. B má zasa zvláštne výsady nie preto, že je občan, ale preto, že je menej – zamestnanec.

Človek si povie, že zamestnanec je za takúto legislatívu vďačný. Nech bremeno nesú bohatí, pre ktorých chudobní pracujú. Výborne, takto argumentovať znamená, že otrocké zákonodarstvo je nutné, aby sme vyriešili problémy, ktoré priniesol kapitalizmus. V slobodnej spoločnosti slobodný občan sám platí odškodné za škodu, ktorú spôsobil, pretože je slobodný. Pretože slobodne pristupuje k zmluve a je spôsobilý zhodnotiť jej riziká a nebezpečenstvá.

Samozrejme, tento zákon je iba prvá kvapka mohutného toku. Zákony, ktoré pripravujú vstup otrockého štátu spadajú do troch skupín:

1. opatrenia na zmiernenie existenčnej neistoty proletárov, ktoré majú vykonať alebo zamestnávatelia, alebo špeciálna trieda proletárov, k tomu vytvorená;
2. opatrenia, podľa ktorých zamestnávateľ nesmie platiť menej, ako je stanovená minimálna mzda;
3. opatrenia, ktoré nútia človeka, ktorý nemá výrobné prostriedky pracovať, hoci sám na takú prácu dobrovoľne nepristúpil.

Rozlišujúcim kritériom prvej skupiny je zamestnanosť. Povinnosť uzavrieť poistenie proti chorobe a nezamestnanosti nie je založená na tom, že je človek občan, ale na tom, že je zamestnanec. A navyše povinnosť dohliadať na to, aby zamestnanec bol poistený, zákon neuvažuje na zamestnanca, ale na zamestnávateľa. Zamestnanec sa pred zákonom javí byť nespôsobilý k takémuto úkonu.

Stanovenie minimálnej mzdy naše zákony ešte nepoznajú, ale už sa pripravuje pôda, aby sa zaviedla. Kapitalistom poskytne záruku, že nebudú nepokoje, proletárom istotu. Celé to je názornou lekciami o prechode od kapitalizmu k otrokárskeho štátu. Proletariát prijíma postavenie výrobné jednotky, ktorá za svoju prácu obdrží istú čiastku, ale všetok ostatný zisk ponecháva kapitalistovi. Ten má zasa zaručený všetok zisk a zbavil sa rizika sociálnych nepokojov. Proletár má svoju istotu, ale stráca možnosť odoprieť prácu. Tieto zákony definitívne delia občanov na dve triedy, znemožňujú jednej bojovať proti prednostnému postaveniu druhej. Je len malý krok, medzi stanovením podpory v nezamestnanosti a stanovením zákonnej minimálnej mzdy.

Štát takto vstupuje pozitívnym právom do starého systému slobodného uzatvárania zmlúv. Opätovne ukazuje zamestnancovi, že nie je spôsobilý slobodne uzavrieť zmluvu. Zákony a opatrenia týchto troch typov sa budú do budúcnosti množiť. Pozvoľna a nebadane budú vytvárať stále väčšiu medzeru medzi slobodnou a neslobodnou triedou. Moc a sloboda tej prvej bude stále rásť. Neslobodná trieda bude vybavovaná stále väčšími sociálnymi istotami, zárukami a nárokmi, ale bude sa musieť vzdať svojej slobody.

Veľké sociálne pohyby minulosti sa dajú presne a detailne popísať, ak si vyhradíme dostatok času na skúmanie faktov a súvislostí. Nepodari sa to vždy, ale je to v moci dejepisnej vedy. Budúcnosť je však zložitejšia a nikto nedokáže ani v tých najvšeobecnejších rysoch povedať, aká naozaj bude. Môžeme stanoviť vzorec jej doterajšej trajektórie a dúfať, že výpočet bude platiť aj v budúcnosti. Pokiaľ som schopný posúdiť, tak tie krajiny, ktoré sa v 16. storočí odtrhli od katolíckej cirkvi, Británia, Holandsko a Severné Nemecko smerujú k zavedeniu otrockého stavu. Bude sa líšiť podľa lokality, okolností a bude formulovaný rôzne, ale príde. Že kapitalistická anarchia nevydrží naveky je jasné každému.

Že máme len málo prostriedkov na jej vyriešenie, by tiež malo byť jasné každému. Pevne však verím, že Viera nakoniec dobyje miesto, ktoré jej náleží a náš zostup do starého európskeho pohanstva bude v pravý čas zastavený a zvrátený. Videat Deus.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/kapitalisticka-anarchia-nevydrzi-naveky/>